

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ

(MERSIN UNIVERSITY RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY)

KAAM

YAYINLARI

**OLBA
IV**

MERSİN
2001

KAAM YAYINLARI
OLBA
IV

©2001 Mersin/Türkiye
ISSN 1301-7667

OLBA dergisi hakemlidir

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez. Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde yada KAAM tarafından dağıtılan broşürlerde bildirilmiş olan formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address or brochures distributed by KAAM

Her yıl Mayıs ayında çıkar.

Yayınlanması istenilen makalelerin, her yılın sonuna kadar aşağıda belirtilen iletişim adreslerine teslim edilmiş olması gerekmektedir.

Published each year in May. Articles should be sent to the following correspondence addresses till the end of the year.

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji ve S. Tarihi Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü
33342-MERSİN
TURKEY

DİĞER İLETİŞİM ADRESLERİ

Other Correspondance Addresses

Tel:00.90.324.361 00 01 (10 Lines)/162-163 or 372

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

e-mail: Kaam@mersin.edu.tr

Kilikia@usa.net

Teknik konulardaki yardımlarından dolayı Yrd. Doç Dr. Mustafa AKSAN'a teşekkür ederiz.

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-IV

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-IV

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr.Yıldız ÖTÜKEN

MERSİN
2001

OLBA'nın basılması için vermiş
olduğu tüm desteklerden dolayı,
Mersin Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Uđur ORAL'a
teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Nurettin Arslan	1
Kilikia Bölgesindeki Grek Kolonizasyonu	
Engin Akdeniz (Lev. 1).....	19
Pisidya Türünde Bir Depas Amphikypellon	
Şevket Dönmez (Lev. 2-5).....	27
Amasya Müzesi'nden Merzifon Kökenli Dört Çömlek	
Nesibe Kara (Lev. 6-19).....	31
Das Ostionische Frauenbild in der Archaischen Zeit	
R. Gül Gürtekin-Demir (Lev. 20-22)	65
Three Provincial Marbling Ware with Eastern Greek Aspects in Manisa Museum	
Carola Reinsberg (Lev. 23-26)	71
Der Polyxena-Sarkophag in Çanakkale	
Gonca Cankardaş Şenol (Lev. 27-31).....	101
Metropolis'den Hellenistik Döneme Ait Bir Grup Amphora Mühürü	
N. Eda Akyürek Şahin (Lev. 32-34).....	117
Eine Kleine Reliefbüste im Museum von Kütahya	
Lale Özgenel (Lev. 35-36).....	125
Anadolu'daki Yunan Dönemi Konutlarında Mekan Tanımı, Kullanımı ve Cinsiyet	
Fikret Özbay (Lev. 37-42).....	145
Elaiussa Sebaste ve Korykos Su Sistemi	
N. Eda Akyürek Şahin	163
Büyük Çiftçi Tanrısı Zeus Bronton, Arkeolojik ve Epigrafik Belgelerle Phrygia'da Bir Zeus Kültü	
Emel Erten (Lev. 43)	183
A Glass Bottle with Three Pinched Feet in The Marmaris Museum	
Burcu Ceylan (Lev. 44-53).....	189
Geç Antik Dönem Batı Anadolu Bazilikaları	
Ayşe Aydın (Lev. 54-56).....	203
Die Langgewichte aus den Museen in Adana und Mersin	
Lale Doğer (Lev. 57-71)	209
İzmir Arkeoloji Müzesindeki Bitkisel Bezemeli Sgraffito Bizans Kapları	
Suna Güven (Lev. 72-73).....	225
Kıbrıs'ta Artemis	

A GLASS BOTTLE WITH THREE PINCHED FEET
IN THE MARMARİS MUSEUM
(Lev. 43)

*Emel Erten

Erken Roma İmparatorluk döneminde cam üflemeçiliğinin yaygınlaştığı ve üretimin hızla arttığı görülür. Türkiye'de yapılan kazılarda ele geçen, müzelerde ve özel koleksiyonlarda yer alan camlar, bu dönemde Anadolu'da genellikle doğu Roma üretimi camlarla paralellik gösteren bir cam üretiminin ve yaygın cam kullanımının varlığını göstermiştir.

Roma camcılığında bir maşa yardımı ile sıkıştırılarak oluşturulmuş ayaklara sahip şişeler oldukça iyi tanınmaktadır. Bunlar, kokulu yağ ya da parfüm konulmak üzere kullanılmışlardır. Tanınan örneklerinin çoğu İtalya'da, özellikle de Pompeii'de saptandığından; İtalya'da olasılıkla da Campania'daki cam atölyelerinde üretilmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Ancak, aynı tipin doğu Roma topraklarında ele geçmiş örnekleri de bulunmaktadır. Anadolu'dan ise, Çanakkale-Bigadiç'te ele geçen üç ayaklı parfüm şişesi İstanbul'daki Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. koleksiyonundadır. Son yıllarda ise, Marmaris Müzesi koleksiyonuna katılan bir diğer örnek ile Anadolu'da saptanan ayaklı parfüm şişelerinin sayısı ikiye çıkmıştır.

Ayaklı parfüm şişelerinin tarihlemeleri konusunda eldeki en sağlam veri, Vezüv yanardağı patlaması (İ.S. 79) ile belirlenen *terminus ante quem* dir. Ancak, batı Roma örnekleri için geçerli olabilecek bu veriye karşılık, doğuda ele geçen ayaklı şişeler için aynı sağlamlıkta bir çıkış noktasına sahip değiliz. Öte yandan, bunların doğudaki yerel üretimlerini gösteren herhangi bir kanıt da bulunmamaktadır. Buna göre, doğuda bulunmuş diğer ayaklı parfüm şişeleri gibi, Bigadiç ve Marmaris örnekleri ya batıdan, olasılıkla da İtalya'dan ithal edilmiş, ya da batıda çok daha yaygın bir tipin doğu versiyonları olarak üretilmiş olmalıdırlar. Her iki olasılık durumunda da, bunların İ.S. 1. yüzyılda doğu ve batı Roma cam atölyelerinin teknolojik ve sanatsal iletişimlerinin bir sonucu olarak değerlendirilmeleri gerekir.

The early imperial period, especially in the western half of the Roman empire, was a time when the technique of glassblowing became common and many glass workshops flourished. In the east, where the technique of glassblowing was actually discovered¹, the forms and varieties of decoration were relatively limited in this earlier phase.

The glass coming from various excavations in Turkey and the types represented in the private and museum collections in the country, attest to the widespread use and production of glass vessels in Anatolia during the Roman period². Although some minor differences occur, these Anatolian vessel types mainly share the same patterns found in the other eastern Roman provinces, such as the Syro-Palestinian area, Cyprus, and the Black Sea region.

Bottles displaying bases with small feet or "toes", pinched out from the bottom by a pair of *pucellas* or tongs³ were quite common in Roman glass. Intended to serve as containers for scented oils and perfumes, they were

*Yrd. Doç. Dr. Emel Erten, Mersin Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Arkeoloji Bl. Çiftlikköy Kampüsü Mersin/TÜRKİYE
1For the invention and spread of glass-blowing see: Avigad 1962, Mazar Dunayevsky 1964, Avigad 1972, Israeli 1991, p.46-55 ; Stern 1999, p.441-483.

2For the use and production of glass in Asia Minor in Roman period see: Platz- Horster 1979, p. 27-31 ; von Saldern 1980 ; Kocabaş 1984 ; Canav 1985 ; Özgümüş 1989, p.40-43 ; Lightfoot 1989 ; Stern 1989 a ; Stern 1989 b ; Lightfoot 1989, Lightfoot 1991, p.107-112, pl.XXIV-XXVI, fig.1-7 ; Erten Yağcı 1993 ; Özet 1998 ; Gürlür 1998 ; Baldoni-Berti 1998, p.73-85, 299-300 ; Gürlür 1999, p. 15-21, pl.I-II ; Erten Yağcı 1999 p. 169-183 , pl.35-37 ; Erten 2000, p.170-177 ; pl.35-40; Özgümüş 2000.

3Harden 1936, p.16-17.

largely in use during A.D. 1st century⁴. There are a number of free blown bottles on pinched feet in the museums and private collections in Europe, but many lack recorded findspots or reliable provenances⁵. Since the majority of the examples with known findspots come from Italy, especially Pompeii, it is suggested that they were produced in Italy, probably in Campanian workshops⁶.

Yet, archaeological evidence reveals that the type was not unknown in the Eastern Mediterranean⁷. Until now, only one bottle on three pinched feet, made of dark green glass, was recorded from Anatolia, currently in the Şişecam Glassware Industries Collection, in İstanbul (fig 1). Its provenance is reported to be Bigadiç, Çanakkale (in ancient Mysia), northwestern Turkey⁸.

A new example of the type, a glass bottle on three pinched feet has recently been purchased by Marmaris Archaeological Museum (figs.2 -4). Though not an excavation piece, the origin of the bottle must be Anatolian since the dealer's collecting activities are limited to Turkey.

The Marmaris bottle (museum inventory number 9.5.99. Height 9.5 cm.; diameter ca 2.2 cm.; maximum width of body 3.9 cm.) is made of brownish-yellow/amber colored glass. Surface displays weathering and overall creamy iridescence. A large part of the rim and a piece from the body is missing, but it is possible to make an accurate reconstruction of the shape (figs. 3 and 4). It has an inward folding rim, and a short, cylindrical neck with a slight constriction at the base; the body is bulbous with a convex bottom. One of three original pinched feet is missing.

It was suggested that the eastern examples of the type were generally taller and had different neck and body proportions compared to the ones found in Italy⁹. If such an eastern group exists, the Marmaris Museum bottle with a height of 9.5cm. and a constricted neck, appears to follow eastern models.

The type must have been common also in Egypt since excavations in Karanis produced several base fragments of vessels resting on pinched feet. Unfortunately, none of these fragments are large enough to make a reliable reconstruction of the whole shape possible. Karanis excavations also yielded base fragments with three, four, or five feet, or even a ring of many small feet¹⁰. Of particular interest is a yellow glass base from Karanis, number 507, with three pinched feet, similar to the color of the Marmaris Museum bottle (fig.5)¹¹. Based on the general resemblance to an intact jar in the British Museum¹², the Karanis piece was classified under the group of "jars".

⁴Stern 1976, p. 535 ; Fleming 1997, p.27-34.

⁵A detailed list of recorded examples of vessels on pinched feet see: Stern 1976, p.527-528; Stern 1977, p.53.

⁶Stern 1976, p.534 ; Stern 1977, p.54.

⁷Stern 1977, p.53-54.

⁸Canav 1985, p.43, 143, no. 35.

⁹Stern 1977, p.54.

¹⁰Harden 1936, p.219-220,n.3 ; no.678-685.

¹¹Harden 1936, p. 182, no. 507, pl. XVII.

¹²Harden 1936, p.176, n.6, fig. 3 e.

Considering its even closer resemblance to the new Marmaris piece, one might suggest its re-classification instead as a "bottle".

The fragmentary state of finds from Dura-Europos, Syria also makes it hard to fully restore them. However, it has been suggested that the glass vessels, ranging from a few to as many as ten pinched feet around their bases, belong to the "flask" category. Clairmont thinks that the Dura flasks on pinched feet were of West Syrian - Egyptian manufacture and dates them to the A.D. 2nd or 3rd century¹³. Although the specimens from Dura do not seem to be close parallels of the Marmaris or Bigadiç bottles, they may be later examples of the same pinched-feet tradition. This tradition appears to be represented also by a beaker on a ring of small, pinched feet from Cyprus¹⁴, suggesting that glass vessels on pinched feet were more common in the eastern Mediterranean than previously thought, especially during this later period¹⁵.

The strongest evidence for dating glass bottles with pinched feet, however, comes from Pompeii, thanks to the eruption of Vesuvius (A.D. 79), which is believed to provide the *terminus ante quem* for the type¹⁶. For eastern examples, we neither have such a firm benchmark for dating, nor concrete proof of their local production. Therefore, like the other examples from the east, the Marmaris and Bigadiç bottles can be regarded either as direct imports from the west (probably from Italy), or an eastern version of a type common in the west. In either case, they were products of a tradition informed by artistic and technological contacts between western and eastern glasshouses in A.D 1st century.

Captions for figures:

Fig.1 Çanakkale (Bigadiç) Bottle - Şişecam Industries Collection (İstanbul) - Canav 1985, p.43, no.35

Fig.2 Marmaris Museum Bottle (inv. no. 9.5.99)

Fig.3 Marmaris Museum Bottle (inv. no. 9.5.99)

Fig.4 Marmaris Museum Bottle (inv. no. 9.5.99)

Fig.5 Karanis (Egypt) base fragment - Harden 1936, pl.XVII, no.507.

---

¹³Clairmont 1963,p. 50-53, nos.200-222.

¹⁴Vessberg 1952, p. 123, pl.IV.12.

¹⁵Stern 1976. S. 528.

¹⁶Stern 1976, p.534.

Bibliography and Abbreviations

- AJA American Journal of Archaeology
- Avigad 1962 N. Avigad, "Expedition at Nahal David," IEJ XII , p.169-183.
- Avigad 1972 N. Avigad, "Excavations in the Jewish Quarter of the Old City of Jerusalem", IEJ XXII , p.193-200.
- Baldoni-Berti 1998 D.Baldoni-F. Berti, "Il Vetro di Iasos (Caria) nel Quadro delle Produzioni nel Mediterraneo Orientale", Il Vetro dall'Antichità all'età Contemporanea: Aspetti Tecnologici, Funzionali e Commerciali (Atti 2e Giornate Nazionali di Studio AIHV Comitato Nazionale Italiano 14-15 Dicembre 1996 Milano), p.73-85, 299-300.
- Canav 1985 Ü. Canav, Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu, İstanbul.
- Clairmont 1963 C. W. Clairmont, The Excavations at Dura Europos, Final Report IV, Part V : The Glass Vessels, New Haven.
- Erten Yağcı 1990 E. Erten Yağcı, "Hatay Müzesindeki bir Grup Cam Eser", Ist International Anatolian Glass Symposium İstanbul, p.30-36, fig.27-36.
- Erten Yağcı 1993 E. Erten Yağcı, Başlangıcından Geç Antik Dönem Sonuna Kadar Anadolu'da Cam, Ankara (unpublished dissertation).
- Erten Yağcı 1999 E. Erten Yağcı, "Kilikia'da Cam", OLBA II (I.Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri), Mersin, p.169-183, fig. 35-37.
- Erten 2000 E.Erten, "Anadolu'da Roma Dönemi Camcılığında Küresel Gövdeli Sürahiler", OLBA III, Mersin, p.171-179.
- Fleming 1997 S.J. Fleming, Roman Glass - Reflections on Everyday Life, Philadelphia.

- Gürler 1998 B. Gürler, Tire Müzesi Cam Eserleri, İzmir.
- Gürler 1999 B. Gürler, "Tire'de Bulunmuş Erken Roma Devrine ait Cam Eserlerden Oluşan Mezar Grubu", Belleten, Cilt LXIII (sayı 236), p.15-21, fig.1-2, pl. I-II.
- Israeli 1991 Y. Israeli, "the Invention of Blowing" in: Roman Glass- Two Centuries of Art and Invention (ed.M. Newby- K.Painter), London, p.46-55.
- Harden 1936 D.B. Harden, Roman Glass from Karanis (University of Michigan Studies, Humanic Series, 41), Ann Arbor.
- IEJ Israel Exploration Journal
- Kocabaş 1984 Y. Akat- N. Firatlı- H. Kocabaş; Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu Cam Eserler Kataloğu, İstanbul.
- KölnJb Kölner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte
- Lightfoot 1989 C.S. Lightfoot, A Catalogue of Glass Vessels in Afyon Museum, BAR International Series 530, Oxford.
- Lightfoot 1991 C. S. Lightfoot, "A Group of Roman Perfume Bottles from Asia Minor", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi (Özel Sayı I) Erol Atalay Memorial (ed. H. Malay), p.107-112, pl.XXIV-XXVI, fig. 1-7.
- Lightfoot 1992 C.S. Lightfoot - M. Arslan, Anadolu Antik Camları : Yüksel Erimtan Collection, Ankara.
- Mazar-Dunayevsky 1964 B. Mazar - I. Dunayevsky, "Ein Gedi - Third Season of Excavations", IEJ XIV, p. 121-130.
- Oppenlander 1974 A. von Saldern, B. Nolte, P. La Baume, T. E. Haevernick, Glaser der Antike- Sammlung Erwin Oppenlander, Hamburg.

- Özgümüş 1989 Ü. Özgümüş, "TŞCFAŞ Koleksiyonundaki Sidon Camları", Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi (6), p.40-43.
- Platz-Horster 1979 G. Platz-Horster, "Zu Erfindung und Verbreitung der Glasmacherpfeife", JGS XXI, p. 27-31.
- Stern 1976 E. M. Stern, "A Small glass bottle on three pinched feet" in: Festoen opgedragen aan A. N. Zadoks - Josephus Jitta by haar zeventigste verjaardag (=Scripta Archaeologica Groningana 6) Groningen - Bussum, p.527-538.
- Stern 1977 E. M. Stern, Ancient Glass at the Fondation Custodia (Collection Frits Lugt - Paris), Groningen.
- Stern 1989 a E. M. Stern, "Glass Vessels Exhibited in the Bölge Museum - Adana", Belleten CLIII, (sayı 207-208), p.583-605, fig. 1-19.
- Stern 1989 b E. M. Stern, "The Production of Glass Vessels in Roman Cilicia", KölnJb 22, p.121-128.
- Stern 1999 E. M. Stern, "Roman glassblowing in a Cultural Context", AJA 103.3 (July 1999), p. 441-484.
- Özet 1998 A. Özet, Dipten Gelen Parıltı, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri, Ankara.
- von Saldern A. von Saldern, Ancient and Byzantine Glass from Sardis, Cambridge, Massachusetts.
- Vessberg 1952 O. Vessberg, "Roman Glass in Cyprus", Opuscula Archaeologica 7, p. 109-165.

Fig. 1

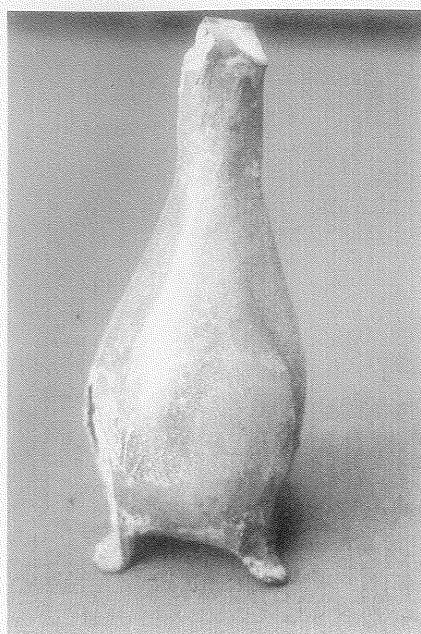

Fig. 2

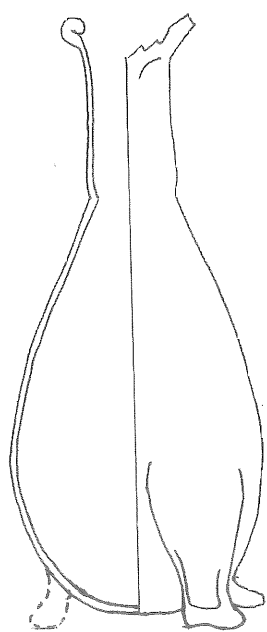

Fig. 3

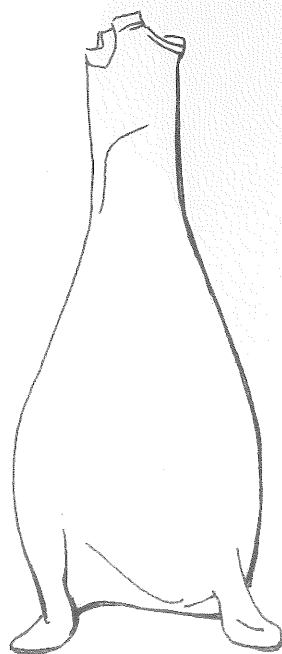

Fig. 4

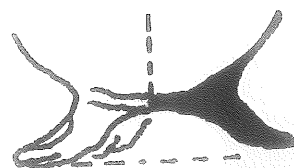

Fig. 5